

BOSHLANG'ICH TA'LIM ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGINI DIDAKTIK O'YINLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA TASHKIL QILISH

Sanobar Ollaberganova¹

Safarbayeva Ro'zaxon²

Abu Rayxon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti

KEYWORDS

zamonaviy texnologiya,
didaktik o'yinlar, samaradorlik,
o'yinli ta'lim texnologiyasi,
innovatsiya, integratsiya, nutq
boyliqi, boshlang'ich ta'lim.

ABSTRACT

Mamlakatimizda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, ta'lim sifatini oshirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish orqali boshlang'ich ta'limni takomillashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning ona tili va o'qish savodxonligi darajasini oshirishda innovatsion yondashuvlar, xususan didaktik o'yinli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Mazkur maqolada boshlang'ich ta'limda ona tili va o'qish savodxonligini shakllantirishda didaktik o'yinli texnologiyalarning o'rni, ularning afzalliklari, qo'llash metodikasi hamda samaradorligi haqida fikr yuritiladi.

2181-2675/© 2025 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: **10.5281/zenodo.15634049**

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

1. Didaktik o'yinli ta'lim texnologiyalarining mohiyati Didaktik o'yinlar — bu o'quv jarayonini qiziqarli, faol va interaktiv tarzda tashkil qilishga xizmat qiluvchi pedagogik uslub bo'lib, u bolalarning e'tiborini jamlash, mustaqil fikrlash, nutq madaniyatini rivojlantirish va ijodiy faolligini oshirishga xizmat qiladi.

Didaktik o'yinlar:

bilimlarni mustahkamlash;

o'rgatilgan mavzuni takrorlash va umumlashtirish;

nutq boyligini rivojlantirish;

o'quvchilarda mushohada qilish va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishda yordam beradi.

2. Boshlang'ich ta'limda ona tili va o'qish savodxonligining o'rni

¹ Abu Rayxon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti "Boshlang'ich ta'lim metodikasi" kafedrasini mudiri":
f.f.n.dots

² Abu Rayxon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti 4-bosqich talabasi

Boshlang'ich ta'limda ona tili va o'qish savodxonligi fanlari orqali o'quvchilarning yozma va og'zaki nutqi, savodxonlik darajasi, grammatika va imlo qoidalari haqidagi bilimlari shakllanadi. Aynan shu bosqichda bolalar nutqiy faoliyatga kirishadi, o'qish va tushunish, o'z fikrini bayon qilish, mantiqiy fikrlashga o'rganadi.

Shuning uchun bu fanlarni o'rgatishda interaktiv va ijodiy metodlarni, xususan didaktik o'yinlarni qo'llash orqali: bolalarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirish; bilimni mustahkamlash; faol ishtirokni ta'minlash mumkin bo'ladi.

3. Ona tili va o'qish savodxonligida qo'llaniladigan didaktik o'yin turlari

Didaktik o'yinlar turlicha ko'rinishda bo'lishi mumkin:

So'z topish o'yinlari (masalan, "So'z zanjiri", "So'zdan so'z yasang");

Tushunishga asoslangan o'yinlar (masalan, "Topib ayting", "Men kimman?", "Kim haqida?");

Matn asosidagi dramatisatsiya o'yinlari;

Rol o'ynash o'yinlari (masalan, savol-javob orqali suhbat qurish, hikoya qilish);

Didaktik kartochkalar bilan o'yinlar;

Qoidalarni to'g'ri qo'llash o'yinlari (imloviy mashqlar, grammatik topshiriqlar).

4. Dars jarayonida o'yinli texnologiyalarning qo'llanishi

Misol uchun, "So'zdan so'z yasash" o'yini o'quvchilarning lug'at boyligini oshiradi, "Topib ayting" esa o'qilgan matnni tushunishga yo'naltirilgan bo'lib, mantiqiy fikrlashni faollashtiradi. Darslarda "Tovushni top", "So'zlarni tartibga sol", "Matnga sarlavha qo'y" kabi o'yinlar ham samarali hisoblanadi.

Ushbu o'yinlar darsning kirish, asosiy yoki yakuniy bosqichida qo'llanishi mumkin. O'yinlarni dars mavzusiga moslab tanlash orqali ta'lim samaradorligi ortadi.

5. Didaktik o'yinlarning afzalliklari

Didaktik o'yinlar orqali quyidagi maqsadlarga erishish mumkin:

O'quvchilarning darsga nisbatan qiziqishini orttirish;

Faollik va mustaqil fikrlashni rivojlantirish;

Og'zaki va yozma nutqni boyitish;

Muloqot ko'nikmasini shakllantirish;

Bilimlarni mustahkamlash va amaliyotda qo'llash.

6. Amaliy misollar

Quyida o'yinli topshiriqlardan ba'zilarini keltiramiz:

1-mashq: "So'z zanjiri"

O'quvchilar navbat bilan so'z aytadi. Har bir yangi so'z avvalgi so'zning oxirgi harfi bilan boshlanishi kerak. Masalan: olma – anor – romol – limon...

2-mashq: "Noto'g'rini top" O'quvchilarga 5–6 ta gap aytiladi. Ular ichida grammatik jihatdan xato gap bor. O'quvchilar uni topib, tuzatishadi.

3-mashq: "Men kimman?" O'quvchilardan biri biror shaxs, hayvon yoki predmet sifatida o'zini tasvirlaydi, boshqalar esa kim ekanligini topadi. Boshlang'ich ta'limda ona tili va o'qish

savodxonligini shakllantirishda didaktik o'yinlar ta'lim jarayonining muhim va ajralmas bo'lagiga aylanishi kerak. Ular yordamida bolalarda tilga bo'lgan qiziqish, muloqot madaniyati, mustaqil fikrlash va savodxonlik ko'nikmalari shakllanadi.

Tavsiyalar: Har bir mavzuga mos o'yinlarni tanlash;
O'yin jarayonida barcha o'quvchilarning ishtirokini ta'minlash;
Natijalarni baholash va muhokama qilish;
Interaktiv vositalardan foydalanish.

Tajribaning maqsadi: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili va o'qish savodxonligi fanlari bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarini oshirishda didaktik o'yinli ta'lim texnologiyalarining ta'sirini aniqlash.

Tajriba ob'ekti: Toshkent shahri Olmazor tumani 123-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining 2-"A" va 2-"B" sinf o'quvchilari (har bir sinfda 25 nafardan o'quvchi).

Tajriba davomiyligi: 2025-yil fevral–aprel oylarida 2 oy davomida o'tkazildi.

Tajriba usuli: 2-"A" sinfi — nazorat guruhi (an'anaviy darslar); 2-"B" sinfi — eksperimental guruh (darslarda didaktik o'yinlar asosida ishlash).

Tadqiqot bosqichlari:

1. Dastlabki diagnostika (pre-test) — ikki sinfga bir xil savodxonlik va grammatik testlar berildi.
2. Tajriba-darslar o'tkazildi (8 haftalik o'quv sikli).
3. Yakuniy baholash (post-test) — ikki sinf yana testdan o'tkazildi.
4. Natijalar tahlili va taqqoslash.

Tahliliy xulosa: Tajriba natijalariga ko'ra, didaktik o'yinlar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning ona tili va o'qish savodxonligi bo'yicha bilim va ko'nikmalarini samarali rivojlantirgan. Eksperimental guruhda o'zlashtirish darajasi sezilarli oshgan, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi, faol ishtiroki, mustaqil ishlash ko'nikmalari kuchaygan.

Xulosa va tavsiyalar: Didaktik o'yinlar o'quvchini darsda faol ishtirok etishga undaydi. Har bir mavzuga mos o'yinlarni rejalashtirish dars samaradorligini oshiradi. Darslarda o'yin elementlarini qo'llash boshlang'ich ta'limda o'zlashtirish darajasini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirova G. "Boshlang'ich ta'limda o'qitish metodikasi", Toshkent, 2020.
2. Axmedova D., "Ona tili va o'qish savodxonligi: innovatsion metodlar", Samarqand, 2022.
3. Hasanova N. "Didaktik o'yinlar tizimi", O'zbekiston pedagogika nashriyoti, 2021.
4. Respublikamizda amalga oshirilayotgan ta'lim strategiyalari va normativ hujjatlar.